

ТЕМАТСКИ БЛОК ПОСВЕЂЕН ПОПISУ СТАНОВНИШТВА СРБИЈЕ 2022. ГОДИНЕ

Након четири године пред читаоцима *Социолошкој њрепеледа* поново је блок чланака о једној теми сагледаној из демографског угла. Овог пута то нису радови на „слободну демографску тему“ (Rašević, 2019), већ првенствено посвећени последњем попису становништва Србије, спроведеном у октобру 2022. године. Главни иницијатор је професор Урош Шуваковић, који ми је, као тадашњи главни и одговорни уредник *Социолошкој њрепеледа*, непосредно након завршетка теренског прикупљања података, предложио да будем гостујући уредник тематског блока чланака у којима би били анализирани коначни резултати Пописа становништва 2022. Уједно, он је, чини се потпуно с правом, био мишљења да је неопходан и чланак који би указао на нова методолошка решења и опште друштвенополитичке прилике које су биле присутне током припрема и спровођења Пописа.

Позив сам за задовољством прихватио, и то из више разлога. Најпре, због великог општедруштвеног значаја пописа становништва као највећег и најкомплекснијег статистичког истраживања које представља прави демографски инвентар земље, али и пописа као веома важног и свеобухватног извора података о становништву за истраживања у многим научним дисциплинама, а првенствено у друштвеним наукама. Такође, осећао сам и професионалну обавезу да понуду професора Шуваковића треба да прихватим имајући у виду да сам, у мањој или већој мери, као демограф из академске заједнице, учествовао у припремама свих пет пописа становништва који су одржани у Србији почев од, сада већ далеке, 1981. године, па до прошле 2022. Посебан изазов ми је био тај што није реч о тематском блоку у неком демографском или статистичком часопису, већ у *Социолошком њрепеледу* који доминантно има битно другачију читалачку публику.

Иако пракса пописивања становништва на територији Србије датира вековима уназад (Masura, 2001), сматра се да је први општи попис људства Србије спроведен 1834. године (Janković, 2022). Ипак, он није обухватио целокупно становништво тадашње Кнежевине (нису пописани Турци и Роми), што је био случај и у наредних седам пописа који су спроведени у периоду до 1863. године. Тек је Попис из 1866.

¹ penev@orion.rs

године обухватио целокупно становништво тадашње Србије. Организован је и врло озбиљно припреман под руководством Владимира Јакшића, зачетника статистике у Србији, и с правом носи епитет првог модерног српског пописа становништва. Пописи су касније углавном регуларно спровођени, најчешће сваке пете године, тако да их је до Првог светског рата, односно закључно с 1910. годином, укупно обављено седам (SORS, 2023a). Пописи становништва Србије су између два светска рата (1921. и 1931), као и до краја 20. века (1948, 1953, 1961, 1971, 1981. и 1991), обављани у оквиру новоформиране југословенске државе и организовала их је државна статистика тадашње заједничке државе (Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевина Југославија, а након Другог светског рата – федеративна република Југославија, под разним уставним именима).

Пописивање становништва Србије настављено је и у 21. stoleћу, а његово организовање и спровођење остваривано је као самостална акција српске државне статистике, тј. Републичког завода за статистику. У овом веку су до сада обављена три општа пописа становништва (2002, 2011. и 2022. године), али треба истаћи да из политичких разлога ниједан није спроведен на подручју Косова и Метохије.

Управо су резултати та три пописа, а посебно Пописа становништва из 2022. године у фокусу радова припремљених за овај тематски број *Социолошкој љреїледа*. Имајући у виду да је публикавање коначних резултата Пописа становништва, домаћинства и станова 2022, који се односе на становништво, почело 28. априла 2023, а планирано да се заврши у децембру исте године (SORS, 2023b), одлучено је да се чланци овог тематског броја односе само на податке који су објављени у прве две књиге коначних резултата пописа (*Књига 1: Национална љриїадносїї. Подаци љо оїшїїинама и љрадовима* и *Књига 2: Сїтаросїї и љол. Подаци љо насељима*). Те две публикације објављене су довољно рано и садрже најважније информације за припрему четири чланка која су сада доступна читаоцима *Социолошкој љреїледа*. Чланци се односе на најважнија методолошка питања пописа, на промене обима становништва, његову старосну и полну структуру, као и на састав по националној припадности. У свим радовима нагласак је на анализи пописних резултата из 2022. године, али и на променама које су остварене у односу на стања евидентирана пописима из 2002. и 2011. године. Нису изостала ни међународна поређења.

Израда чланака је на моју личну молбу, као гостујућег уредника, поверена ауторима који су својим претходним радовима на проблематику која је третирана у овом тематском блоку привукли пажњу научне јавности. Реч је о Петру Васићу, Ивану Маринковићу, Јелени Стојилковић Ђатовић и Снежани Стојшин, демографима и социолошкињи средње генерације. Овом приликом захваљујем њима, као и свим анонимним рецензентима, на сарадњи и доприносу у припреми овог тематског блока *Социолошкој љреїледа*.

THEMATIC BLOCK DEDICATED TO THE 2022 POPULATION CENSUS OF SERBIA

(Translation *In Extenso*)

After four years, the readers of the *Sociološki pregled / Sociological Review* can once again read a block of articles about the topic seen from the demographic standpoint. This time they are not the papers with “a free demographic topic” (Rašević, 2019), but primarily dedicated to the latest population census in Serbia, conducted in October 2022. The main initiator is Professor Uroš Šuvaković, who, as the editor-in-chief of the *Sociološki pregled / Sociological Review* at the time, immediately after the completion of the field data collection, proposed that I should be the guest editor of the thematic block of articles analyzing the final results of the 2022 Population Census. At the same time, he was, obviously completely right in thinking that it was necessary to include an article that would point to new methodological solutions and general socio-political circumstances present during the preparations and implementation of the Census.

I gladly accepted the invitation for many reasons. First of all, it is because of the general social importance of a population census as the greatest and most complex statistical research that constitutes a true demographic inventory of a country, as well as because a census is a very important and comprehensive source of data about population for studies in many scientific disciplines, primarily in social sciences. Moreover, I also felt a professional duty to accept Professor Šuvaković's offer, having in mind that, to a larger or smaller extent, as a demographer from the academic community, I participated in the preparations of all five population censuses conducted in Serbia as of as early as 1981 to last year, i.e., 2022. A particular challenge for me was that this is not a thematic block in a demographic or statistical journal, but in the *Sociološki pregled / Sociological Review*, which mainly has a substantially different readership.

Although the population census practice in the territory of Serbia is centuries-old (Macura, 2001), it is considered that the first general census of Serbia's inhabitants was conducted in 1834 (Janković, 2022). However, it did not cover the entire population of the former Principality of Serbia (Turks and Roma were not included), which was also the

¹ penev@orion.rs

case with the following seven censuses conducted in the period until 1863. It was the 1866 Census that first covered the entire population of Serbia at the time. Its organization and quite serious preparation were led by Vladimir Jakšić, the founder of statistics in Serbia, so it rightfully deserves the attribute of the first modern Serbian population census. Subsequent censuses were in general regularly conducted, mostly every five years, so that by the First World War, i.e., until 1910, as many as seven censuses had been conducted (SORS, 2023a). The censuses of Serbian population between two world wars (in 1921 and 1931), as well as by the end of the 20th century (in 1948, 1953, 1961, 1971, 1981 and 1991), were conducted within the newly-established Yugoslav state and organized by the state statistics of the joint state of the time (the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, or the Kingdom of Yugoslavia and, after the Second World War – the Federal Republic of Yugoslavia with different constitutional names).

The population census in Serbia continued in the 21st century, and its organization and implementation were realized as an independent activity of the Serbian state statistics, i.e., the Republic Statistical Office. In this century, three general censuses have been conducted so far (in 2002, 2011 and 2022), but it should be pointed out that, for political reasons, none of them was conducted in the territory of Kosovo and Metohija.

The results of these three censuses, particularly of the one from 2022, are in the focus of the papers prepared for this thematic edition of the *Sociološki pregled / Sociological Review*. Having in mind that the publication of the final results of the 2022 Census of population, households and flats, which refer to the population, began on 28 April 2023 and was planned to be finished in December 2023 (SORS, 2023b), we decided that the articles in this thematic edition should refer only to the data published in the first two books of final census results (*Book 1: National affiliation. Data by municipalities and cities/towns* and *Book 2: Age and gender. Data by settlements*). These two publications came out early enough and contain the most important information for the preparation of four articles now available to the readers of the *Sociološki pregled / Sociological Review*. The articles refer to the most important methodological issues of the census, to the changes in the range of the population, its age and gender structure, as well as the composition by national affiliation. In all the papers, an emphasis is placed on the analysis of the census results from 2022, but also on the changes occurring in relation to the circumstances recorded in the censuses of 2002 and 2011. International comparisons are also included.

The writing of the articles, at my personal request as the guest editor, was entrusted to the authors who caught the attention of the scientific public with their previous papers about the topic treated in this thematic block. They are demographers Petar Vasić, Ivan Marinković and Jelena Stojilković Gnjatović and sociologist Snežana Stojšin, all belonging to the middle-aged generation. On this occasion, I would like to thank them and all other anonymous reviewers for cooperation and contribution in the preparation of this thematic block of the *Sociološki pregled / Sociological Review*.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Janković, M. (2022). *Population censuses in the Principality of Serbia (1815–1882)*. Beograd: Republički zavod za statistiku [RZS]. [In Serbian]
- Macura, M. (ed.) (2001). *Settlements and population of the region of Branković in 1455*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti & JP „Službeni glasnik”. [In Serbian]
- Rašević, M. (2019). On the Demographic Block in This Issue of *Sociološki pregled / Sociological Review*. *Sociološki pregled*, 2019 (3), 1180–1182. DOI: [10.5937/socpreg53-22998](https://doi.org/10.5937/socpreg53-22998)
- SORS (2023a). *About Census. History of the Census*. Statistical Office of the Republic of Serbia [SORS] Available at: <https://popis2022.stat.gov.rs/en-US/0-popisi>
- SORS (2023b). *Publication plan of the Census Data*. Statistical Office of the Republic of Serbia. Available at: <https://popis2022.stat.gov.rs/en-US/publikacijenajava>